ESF programm "Kutsete süsteemi arendamine"

KUTSESTANDARD

Kohtupsühhiaatriaekspert, tase 7

Kutsenimetus	Eesti kvalifikatsiooniraamistiku (EKR) tase
Kohtupsühhiaatriaekspert, tase 7	7

A-osa
KUTSEKIRJELDUS

A.1 Töö kirjeldus
Kohtupsühhiaatria kutsealal on kohtupsühhiaatriaekspert, tase 7 ja kohtupsühhiaatriaekspert, tase 8 kutsed. 7. taseme kohtupsühhiaatriaekspert on psühhiaatria eriala arst, kes teeb kohtupsühhiaatrilisi ekspertiise, omades selles valdkonnas eriteadmisi. 8. taseme kohtupsühhiaatriaekspert tegeleb lisaks kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside tegemisele ja komisjoniliste ekspertiiside koordineerimisele ka valdkonna arendamise, valdkonda puudutavate seaduste väljatöötamise ning eksperdiks valmistuvate psühhiaatrite koolitamise ja juhendamisega. 7. taseme kohtupsühhiaatriaeksperdi eesmärk on anda igakülgne, erapooletu ja teaduslikult põhjendatud ekspertarvamus. Ta vastutab teadvalt vale eksperdiarvamuse andmise eest kriminaalkorras vastavalt karistusseadustiku §-le 321. Kohtupsühhiaatriaekspert töötab iseseisvalt dokumentidega, intervjueerib ekspertiisialust, suhtleb menetleja ja teiste asjasse puutuvate isikutega ning vajaduse korral osaleb kohtuistungil eksperdina.
A.2 Tööosad
A.2.1 Kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside tegemine. A.2.2 Enesearendamine ja valdkonna arendamine.
Valitavad tööosad
A.2.3 Seksuaalse hälbega isikute kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside tegemine. A.2.4 Laste ja noorukite kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside tegemine.
A.3 Töö keskkond ja eripära
7. taseme kohtupsühhiaatriaeksperdi tööaeg on paindlik, sõltub materjalide mahukusest, ekspertiisialuse kättesaadavusest ja muudest ekspertiisiga seonduvatest asjaoludest. Kohtupsühhiaatriaekspert töötab enamasti sisetingimustes, vajaduse korral uuritava asukohas kõrgenenud ohtlikkusega tingimustes (sh psühhiaatriahaigla, kinnipidamisasutus, uuritava elukoht, hoolekandeasutus jm).
A.4 Töövahendid
Kohtupsühhiaatriaeksperdi peamised töövahendid on arvuti ja kontoritarbed.
A.5 Tööks vajalikud isikuomadused
Kohtupsühhiaatriaeksperdi töös on vajalikud stressitaluvus, suhtlemisoskus, koostöö- ja vastutusvõime, hea analüüsi- ja üldistusvõime, korrektsus, otsustusvõime ning iseseisvus.
A.6 Kutsealane ettevalmistus
Kohtupsühhiaatriaekspert, tase 7 on läbinud arstiteaduse õppekava ning omab vastavat diplomit, on tervishoiutöötajate registrisse kantud psühhiaatrina. Tal on vähemalt üheaastane iseseisev erialane töökogemus psühhiaatrina ja selle järgselt juhendamise all ekspertiiside tegemise kogemus. Kohtupsühhiaatriaeksperdi kutseoskused on omandatud töö käigus.
A.7 Enamlevinud ametinimetused
Kohtupsühhiaatriaekspert.

A.8 Regulatsioonid kutsealal tegutsemiseks
Tööd kohtupsühhiaatriaeksperdina reguleerivad kohtueksperdiseadus, tsiviilseadustiku üldosa seadus, kriminaalmenetlusseadus, tsiviilmenentluse seadus, psühhiaatrilise abi seadus, karistusseadustik.

B-osa
KOMPETENTSUSNÕUDED

B.1 Kutse struktuur
Kohtupsühhiaatriaekspert, tase 7 kutse taotlemisel on nõutav kohustuslike kompetentside B.2.1, B.2.2 ja B.2.5 (läbiv kompetents) tõendamine ning lisaks on võimalik tõendada valitavad kompetentsid B.2.3 ja B.2.4.

B.2 Kompetentsid

KOHUSTUSLIKUD KOMPETENTSID

B.2.1 Kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside tegemine	EKR tase 7
Tegevusnäitajad: 1) enne ekspertiisi alustamist tutvub ekspertiisimäärusega ning hindab ekspertiisi tegemise võimalikkust vastavalt seadusele ja koostatud määrusele, sh enese kui eksperdi taandamise vajadust; hindab ekspertiisi alustamiseks vajalike andmete olemasolu; seaduses sätestatud juhtudel ja/või määruses esinevate vasturääkivuste/puuduste korral keeldub ekspertiisi tegemisest ning saadab määruse vasturääkivuste/puuduste kõrvaldamiseks menetlejale tagasi; määrusest tulenevalt püstitab endale ekspertiisiülesande; 2) töötab menetlejalt saadud menetluseasjade materjalid põhjalikult läbi ning kogub materjalide hulgast ekspertiisialuse käitumise ja toimetulekuga seotud andmeid, hindab materjali oma eriteadmistest lähtuvalt; hindab andmete piisavust, lähtudes püstitatud ekspertiisiülesandest ja vajaduse korral esitab menetlejale taotluse lisamaterjalide saamiseks; hoiab end kursis menetlusprotsessi kulgemisega, suheldes menetlejaga; 3) töötab menetlejalt saadud isiku terviseseisundit (nt haiguslood, tervisekaardid) ja toimetulekut kajastavad andmed (nt rehabilitatsiooniasutuste andmed, iseloomustused) põhjalikult läbi ning kogub materjalide hulgast ekspertiisialuse terviseseisundit ja toimetulekut kajastavaid andmeid, hindab materjali oma eriteadmistest lähtuvalt; hindab andmete piisavust, lähtudes püstitatud ekspertiisiülesandest ja vajaduse korral esitab uurijale taotluse lisamaterjalide saamiseks; 4) hindab lisamaterjalide kogumise vajadust, lähtudes olemasolevatest dokumentidest, koostab loetelu puuduvatest materjalidest ning esitab menetlejale põhjendatud taotluse nende saamiseks; 5) viib läbi uuritava seisundist lähtuva igakülgse psühhiaatrilise intervjuu: eluanamnees, varasemate psüühiliste ja somaatiliste haiguste anamnees, psüühiline hetkeseisund (teadvusseisund, tajumine, mõtlemise sisuline ja vormiline külg, võimalike tunde- ja tahteeluhäirete olemasolu, mälu ja kognitiivsed võimed, intellektuaalne tase, haigusteadvuse ja haiguskriitika olemasolu), inkrimineeritava teo asjaolud; vajaduse korral kasutab tõlgi abi vastavalt kehtivale seadusandlusele; 6) lähtuvalt intervjuust ja kogutud andmetest täpsustavate (psüühilist seisundit selgitavate) uuringute ja andmete vajaduse ilmnemisel taotleb lisauuringute tegemist; vajaduse korral taotleb eriteadmistega spetsialisti(de) kaasamist; 7) hindab meditsiiniliste uuringute (CT-uuring jms), statsionaarse jälgimise ja abipersonali (nt tõlk, õde) kaasamise vajadust, lähtudes kogutud materjalist ja püstitatud ekspertiisiülesandest; vajaduse korral esitab menetlejale põhjendatud taotluse uuritava statsionaarsele jälgimisele saatmiseks ja/või abipersonali kaasamiseks; 8) korraldab esmase visiidi käigus koos raviarstiga uuritava jälgimise ja uuringute kava, andes ekspertiisiülesandest lähtuvad juhised; hindab järjepidevalt ekspertiisialuse seisundit ja tutvub haigusloos fikseeritud informatsiooniga uuritava tervisliku seisundi kohta; teavitab statsionaarse jälgimise vajaduse lõppemisest menetlejat ja statsionaarset ekspertiisi tegevat asutust; 9) kirjutab üles kogutud objektiivsed andmed (meditsiiniline dokumentatsioon, toimik, toimetulekut kajastavad dokumendid jm) kronoloogilises järjekorras; 10) analüüsib ja süstematiseerib ekspertiisi käigus kogutud andmeid ja uuringute tulemusi ning hindab neid oma eriteadmistest lähtuvalt, arvestades ekspertiisiülesannet; eelnevast lähtuvalt koostab ekspertiisiakti põhiosa; 11) koostab oma eriteadmistest lähtuvalt ja vajaduse korral tõenduspõhisele kirjandusele viidates erapooletu, kategoorilise/tõenäolise ekspertarvamuse;	

12) vastab menetleja poolt esitatud oma eriteadmisi puudutavatele küsimustele üheselt mõistetavalt nende esitamise järjekorras; keeldub küsimustele vastamast, kui küsimused ei kuulu eksperdi eriteadmiste valdkonda, ei vaja erialaseid uuringuid ja/või ei ole teaduspõhiselt vastatavad; 13) mitme eksperdi osalusega ekspertiisi läbiviimisel eriarvamusele jäänud ekspert põhjendab teistele ekspertidele oma arvamust ja erimeelsuse püsimisel koostab eraldi allkirjastatud ekspertiisiakti, milles põhjendab oma arvamuse lahknevust; 14) ilmub kohtu kutsel kohtusse; osaleb vajaduse korral uuritavat puudutavate tõendite uurimises ja kohtu loal esitab menetlusosalistele küsimusi ekspertiisi tegemise tähtsate asjaolude kohta; vastab menetlusosaliste ja kohtu poolt esitatud ekspertiisiakti sisu või ekspertiisist keeldumise akti sisu selgitavatele küsimustele; kui eksperdiarvamust ei esitata kirjalikult või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis, annab eksperdiarvamuse kohtuistungil; vastab varasemas kohtumenetluses koostatud eksperdiarvamust puudutavatele küsimustele ja täiendavatele küsimustele, kui need võimaldavad menetlust lihtsustada teises kohtumenetluses; annab talle esitatud küsimustes ammendava ja teaduslikult põhjendatud arvamuse; kuulab ära, loeb läbi ja allkirjastab protokollitu enda ütluste kohta, vajaduse korral esitab vastuväite.
Teadmised: 1) kohtupsühhiaatrilist ekspertiisi reguleerivad seadused (kohtuekspertiisiseadus, tsiviilseadustiku üldosa seadus, kriminaalmenetlusseadus, tsiviilmenentluse seadus, psühhiaatrilise abi seadus, karistusseadustik jm).
Hindamismeetod(id): kombineeritud meetod (intervjuu, tehtud ekspertiiside analüüs jm).

B.2.2 Enesearendamine ja valdkonna arendamine	**EKR tase 7**
Tegevusnäitajad: 1) osaleb valdkonnaga seotud täienduskoolitustel (konverentsid, töötoad, veebipõhised koolitussüsteemid, erialakirjandus); 2) osaleb kohtupsühhiaatriaeksperdi kutse arendamises, osaledes EPS kohtupsühhiaatria sektsiooni ja/või teiste kutsealaga seotud ühiskondlike organisatsioonide töös.	
Hindamismeetod(id): läbitud koolituste analüüs, intervjuu.	

VALITAVAD KOMPETENTSID

B.2.3 Seksuaalse hälbega isikute kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside tegemine	**EKR tase 7**
Tegevusnäitajad: 1) teeb uurimismaterjalide, ravidokumentatsiooni ja seksuoloogilis-psühhiaatrilise intervjuu alusel ekspertiisi; vajaduse korral taotleb täiendavate tunnistajate ülekuulamist; vajaduse korral rakendab spetsiifilisi hindamismeetodeid ja/ või eriuuringuid; eelneva põhjal hindab ravivajadust; 2) annab hinnangu seksuaalhäire ravi jätkamise või lõpetamise kohta, tuginedes ravidokumentatsioonile, seksuoloogilis-psühhiaatrilisele intervjuule, spetsiifilistele hindamismeetoditele ja/või eriuuringutele, vajaduse korral kaasates teiste erialade spetsialiste; vajaduse korral annab arvamuse ravi korraldavale institutsioonile raviga seotud küsimustes; annab oma eriteadmistest lähtuvalt hinnangu seksuaalhäirest tingitud kuritegeliku käitumise retsidiivsuse kohta.	
Teadmised: 1) eriteadmised seksuoloogiast.	
Hindamismeetod(id): kombineeritud meetod (intervjuu, tehtud ekspertiiside analüüs jm).	

B.2.4 Laste ja noorukite kohtupsühhiaatriliste ekspertiiside tegemine	**EKR tase 7**
Tegevusnäitajad: 1) teeb kohtuekspertiisi alaealisele ekspertiisialusele vastavalt oma eriteadmistele.	
Teadmised 1) laste ja noorukite kehaline ja psühholoogiline areng; 2) laste ja noorukite vaimne tervis, psüühikahäired ja nende ravi; 3) lapse ja nooruki õppetöö korraldus, elukorraldus; 4) laste ja noorukite vaimset tervist puudutavad riskid;	

5) lastekaitseteenused ning lapsi ja noorukeid puudutav seadusandlus.
Hindamismeetod(id): kombineeritud meetod (intervjuu, tehtud ekspertiiside analüüs jm).

KUTSET LÄBIVAD KOMPETENTSID

B.2.5 Kohtupsühhiaatriaekspert, tase 7 kutset läbiv kompetents	**EKR tase 7**
Tegevusnäitajad: 1) kasutab oma töös eesti keelt tasemel C1, vene keelt tasemel B1 ning veel ühte võõrkeelt, soovitavalt inglise keelt, tasemel B1 (vt lisa 2 „Keeleoskuse hindamise skaala“); 2) kasutab oma töös arvutit tasemel: AO1 – Infotehnoloogia põhimõisted ja infoühiskond, AO2 – Arvuti kasutamine ja failihaldus, AO3 – Tekstitöötlus, AO4 – Tabelitöötlus, AO6 – Esitlus, AO7 – Informatsioon ja kommunikatsioon (vt lisa 3 „Arvutikasutusoskuse kriteeriumid“); 3) praktiseeriva arstina tegutsev ekspert lähtub töös põhimõttest, et ta ei saa olla eksperdiks oma patsienti puudutavas kohtupsühhiaatrilises ekspertiisis; ekspert tohib oma ekspertiisis kinnitada ainult seda, mida ta vaatluse, kogutud andmete ja kaalutluse alusel arvab end olevat õigustatud tegema; töös eksperdina järgib arst ka kõiki teisi Eesti arstieetika koodeksi põhimõtteid niivõrd, kui need on rakendatavad ekspertiisitöös ja muid kohtupsühhiaatriaekspertiisi reguleerivaid eetikareegleid; tutvustab patsiendile nii ennast kui ka ekspertiisi eesmärki ja käiku; 4) hoiab end kursis kohtupsühhiaatriaekspertiisi puudutavate seaduste ja määrustega, järgib ekspertiiside tegemisel seadusandlust; järgib konfidentsiaalsuse nõudeid ekspertiisiseadusest jt seadustest lähtuvalt.	
Hindamismeetod(id): Läbivaid kompetentse hinnatakse integreeritult kõigi teiste kutsestandardis toodud kompetentside hindamise käigus.	

C-osa
ÜLDTEAVE JA LISAD

C.1 Teave kutsestandardi koostamise ja kinnitamise kohta ning viide ametite klassifikaatorile	
1. Kutsestandardi tähis kutseregistris	18-03092012-06/1k
2. Kutsestandardi koostajad	Hanna Sova, Eesti Psühhiaatrite Selts (EPS), riiklikult tunnustatud ekspert Maia-Liisa Mürkel, Eesti Kohtuekspertiisi Instituut Andres Lehtmets, Eesti Psühhiaatrite Selts Katrin Eino, riiklikult tunnustatud ekspert, EPS Marika Väli, Eesti Kohtuekspertiisi Instituut Siiri Ambre, Tartu vangla, EPS
3. Kutsestandardi kinnitaja	Õigus- ja Sisekaitse Kutsenõukogu
4. Kutsenõukogu otsuse number	7
5. Kutsenõukogu otsuse kuupäev	03.09.2012
6. Kutsestandard kehtib kuni	18.04.2017
7. Kutsestandardi versiooni number	1
8. Viide Ametite Klassifikaatorile (ISCO 08)	2212 Eriarstid
9. Viide Euroopa kvalifikatsiooniraamistikule (EQF)	7
C.2 Kutsenimetus võõrkeeles	
Inglise keeles	Expert in Forensic Psychiatry, level 7
C.3 Lisad	
Lisa 1 Tööosad ja tööülesanded	
Lisa 2 Keelte oskustasemete kirjeldused	

Lisa 3 Arvuti kasutamise oskused